

Samasoolised partnerlused rahvusvahelises õiguses ja riikide praktikas

Marianne Meiorg
Inimõiguste Keskus, Tallinna
Tehnikaülikooli õppekeskus
International University Audentes

Olukord praegu I

- IÕ puudub igasugune viide seksuaalsele orientatsioonile või õigustele, mis puudutab seksuaalset orientatsiooni.
 - Ainult EL õigus sisaldab selliseid viiteid
 - EÜ leping, Art 13
 - EL Põhiõiguste Harta, Art 81
 - Erinevad direktiivid
- Siiamaani ongi tegeletud pigem sellise õigustekogumiku loomisega
- Yogyakarta Printsiihid (2006) - hetkeseis rahvusvahelises õiguses

Diskrimineerimine seksuaalse orientatsiooni alusel

- Kas diskrimineerimine 'soo' alusel?
 - Toonen v Austraalia (HRC 1994)
 - Grant v South West Trains Ltd (ECJ, C-249/96) - ei toeta
- Või diskrimineerimine 'muul' alusel?
 - ICESCR, CRC üldmärkused
- EIÕKohus - ei konkretiseeri
 - Karner v Austria (2003) - asetab samale tasemele soolise diskrimineerimisega, kuid ei aseta seda selle alla

Olukord praegu II - praktika

- surmanuhtlus homoseksuaalsele tegevusele - vähemalt 7 riigis
- kriminaalkaristus homoseksuaalsele tegevusele - rohkem kui 80 riigis
- Gay Pride'i takistamine - vähemalt 10 Ida-Euroopa riigis

Õigus abielluda

ICCPR, Art 23; EIÖK, Art 12

Üksnes heteroseksuaalsetel paaridel

- Erinev kohtlemine, kuid õiguspärase eesmärgiga - kaitsta traditsioonilist perekonna või abielu vormi
 - Joslin v Uus-Meremaa (HRC 2002) - terminoloogiast sõltuvalt
 - Õiguskantsler, Seisukoht samasooliste peresuhete seadustamise kohta (01.2006 nr 6-1/060166/0600782) - jätkusuutlikkus, ühised järeletuujad
 - Goodwin v UK (EIÖKohus 2002) - õigus perekonna loomisele ja õigus abielluda on iseseisvad õigused ning ei sõltu teineteisest

- SAMAS ei ole keelatud abielu avada ka samasoolistele paaridele või luua institutsioon, mis on abielu sarnane
Lõuna-Aafrika, Kanada, Belgia, Holland, Hispaania

Õigused abielu puudumisel

- Üldine reegel
 1. Heteroseksuaalsete ja homoseksuaalsete paaride erinev kohtlemine on otsene diskrimineerimine seksuaalse orientatsiooni alusel (X v Kolumbia, HRC 2007)
 2. Vabaabielus olevaid paare võib õigustatult kohelda abielus olevatest paaridest erinevalt

Danning v Holland (HRC 1987) - "... the decision to enter into a legal status by marriage, which provides ... both for certain benefits and for certain duties and responsibilities, lies entirely with the cohabiting persons. By choosing not to enter into marriage, ... cohabitant[s] have not, in law, assumed the full extent of the duties and responsibilities incumbent on married couples." (ka Shackell v UK, EIOkohus 2000)

Samasoolised partnerlused

- Samasooliste kooselu v heteroseksuaalne abielu
 - "No ... possibility of choice exists for same-sex couples in countries where the law does not allow for same-sex marriage ... Therefore, a **denial of certain rights or benefits to same-sex couples that are available to married couples may amount to discrimination prohibited under article 26, unless otherwise justified on reasonable and objective criteria.**" (Individual concurring opinion, Mr. Rajsoomer Lallah and Mr. Martin Scheinin, Joslin v New Zealand (HRC, 30.07.2002))
 - SAMAS Grant v South-West Trains (ECJ, C-249/96)

- Samasooliste registreeritud partnerlused v heteroseksuaalne abielu
 - "the combined provisions of Articles 1 and 2 of Directive 2000/78 preclude legislation ... under which, after the death of his life partner, the surviving partner does not receive a survivor's benefit equivalent to that granted to a surviving spouse, **even though, under national law, life partnership places persons of the same sex in a situation comparable to that of spouses so far as concerns that survivor's benefit.**" Tadao Maruko (ECJ, C-267/06)
 - Samuti Individual concurring opinion, Mr. Rajsoomer Lallah and Mr. Martin Scheinin, Joslin v New Zealand (HRC, 30.07.2002))

SEEGA ...

- Rahvusvaheline õigus EI NÕUA, et riigid võimaldaksid samasoolistel isikutel abielluda
- Rahvusvaheline õigus NÕUAB, et õigused, mis on reserveeritud üksnes abikaasadele peaksid olema laiendatavad ka samasoolistele paaridele, kellel pole võimalik abielluda
 - Va. õigused, mille mitte-laiendamiseks on riigil mõistlikud ja objektiivsed põhjused
 - Kuidas abielulisi õigusi laiendada, on iga riigi enda otsustada

Tulevik

- Riikidevaheline "konsensus"
 - RV järelevalveorganite praktika on muutunud ühiskonnas ja sotsiaalsetes normides
 - Seega progressiivsed riigid survestavad oma tegevusega pidevalt vähem progressiivseid riike
- Aina keerulisemaks läheb riikidel põhjendada ebavõrdset kohtlemist 'traditsioonilise perekonnavormi' kontseptsiooniga

Samasoolised abielud maailmas

- Lõuna-Aafrika, Kanada, Belgia, Holland, Hispaania
 - Minister of Home Affairs and another v Fourie and another, (Lõuna-Aafrika konstitutsiooniline kohus, CCT 60/04, 2005) - "Lõuna-Aafrika konstitutsioon ei luba piirata juurdepääsu abielule üksnes vastassugupooltele, isegi kui avalikkus seda soovib."
 - Halpern v Canada (Ontario Court of Appeal, 2002) - 'loomuliku' soo edasiandmise propageerimine ei ole piisavalt tungiv ja oluline põhjus õigustamaks samasooliste paaride diskrimineerivat kohtlemist. Kohus ei näinud ühtegi põhjust, miks samasoolised abielud võiksid kahjustada perekondade 'traditsioonilisi' vorme.
 - Hispaania - tsiviilkoodeksi täiendus (Seadus 13/2005), mille kohaselt avati samasoolistele paaridele abielu samadel tingimustel nagu vastassoolistele paaridele

Hispania President Jose Luis Zapatero:

“Marriage will be what each government wants.”

“The law has to do with giving back respect through the acknowledgement of rights, restoring dignity, affirming the identity and freedom of a minority.”

R.Platero, *Outstanding challenges in a post-equality era: The same-sex marriage and gender identity laws in Spain*, IJIS 21 (1) 41-49
